

Årderkörning.

Årderna i förra århundradets mått och ännu längre var stångårder⁽²⁾, svåra att få ned vid åkerändarna, och ibland fick körkarlen stå med en fot på årdert. - Min föräldrar hade en granne i V.Husby, Karl Karlsson i Skumbo. Denne hade ett par oxar, och hela dagarna, när han årderkörde, så linkade han med en fot bredvid årdert, en fot tryckte han ned det med, och skrek på oxarna: "Si så, si så." Hur mycket han körde om dagen, vet jag ej, men mycket var det ej.

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2 11

Trollskott.

Att trollskott for i luften och gjorde kreatur sjuka, trodde våra grannar i V.Husby socken, Östergötland, fullt och fast. Ännu så sent som 1916 lade en V.Husbybo stål över tröskeln, där kreaturen gick in och ut i ladugården.

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

3

3.

Gården Rådga⁰(?) uppbyggande.

En arbetare vid Rådga⁰(?) påstod, att i stora byggningen fanns ett spökrum, och att en Viking Rödöga ursprungligen byggt den äldsta gården, som folket tror legat något söder om nuvarande gård. Några stenar liksom en stenfot och några gropar skall finnas där. Av Rödöga skall namnet Rådga⁰(?) ha bildats. (Folkets försök att tyda namnets ursprung.)

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

4 4.

Gustaf Eriksson, Näkna såg, i en stuga där.
F.D. Arbetare vid Granersfors och Näkna, född i Skedevi socken,
norra Östergötland 1844. Tjänat i denna socken, och kom sen till
Qvillinge socken, i vilken socken Granersfors och Näkna är beläg-
na i jämte östra stambanan.

Og

Hammarlundet o. Löding
V. Hultberg o. m.
1925

1442

Aggr. S. A. Johansson
Kontingering

Per. Eriksson, Enslad
Född 1844 i Skedevi, Ög.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

5.5.

Lära spela av näcken.

I sjön Näcknen är en gullvagn (sjö vid Granersfors).

Näcken lärde folk spela fiol, om den, som ville lära det, tre torsdagskvällar på rad satt vid ett vatten. På tredje kvällen kom näcken och lärde dem.

I Skedevi socken var en spelman, som hette Lindholm. Denne hade lärt av näcken och spelade så bedårande, att det var svårt att upphöra dansa, då han spelte. Bord och stolar dansade visserligen ej, ej heller avskars hans fiolsträngar, då han spelte näckpolskan, som folk tror, men det var i alla fall nära omöjligt att sluta dansa, då Lindholm spelte, och själv var han outtröttlig. - En gång spelte Lindblom för herrskap, och dessa dansade lika ivrigt de med. Ibland hade Lindblom en liten fiol,

1442

som han haft gömd i kläderna, och folk trodde, han spelade på
intet.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

6 61

Skriv endast på denna sida!

Östergötland
Finspångslän
Skedevi m.fl.
mår 1925

M. J. Johanson B. d.
1442
Ber. J. Johanson Gust.
Född 1844 i Skedevi

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

7. 7.

Jätte kastar sten mot kyrka.

I närheten av ~~XXXX~~ Ryle vid sjön Tisnaren, Skedevi gränssjö mot Södermanland finns ett berg med spår av människofötter, och i sjön nedanför berget är en stor sten.

Sägner berättar, att en jätte stått på detta berg och skulle kasta en sten mot Vingåkers kyrka men tappade stenen. Då blev han arg och tog med händerna en sten och kastade den mot Skedevi kyrktorn, men stenen hann ej fram utan slog ned endast några meter från tornet. Och i närheten av Skedevi kyrktorn finns verkligen en sten med märke efter fingrar.

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

881

Tjänstefolkets löner.

I Gustaf Eriksson barndom i Skedevi socken Kaffe.
fick tjänstefolket kaffe endast vid särskilda tillfällen. Hans
mor hade 12 skilling om dagen, då hon gick borta på hjälp, samt
en kruka sur mjölk brukade hon få.

Adm. Östergötland
Hd. Hammockind. Röring
Sa. V. Lundberg
Maj 1925

1442

Agst. and. Johansson
Maj 1925

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

99.

Majeldar.

I veckan före 1 maj brukade pojkarna samlas
och dra ihop ris till majeld och tiggde en tom tjärtunna av någon
bonde.

a. gr.
(u. la.)

Diverse arbeten och redskapen för dess
utförande.

2/ /
Skräddare och skomakare hade man hemma hos sig,
och om sommaren tog man näver i skogen, som skomakaren la i sko-
bottnarna, som blev präktiga. /

Kärna smör gjorde man på gamla sättet med
att dra upp och ned i dåvarande, nu utdöende, kärntyp. Smörkärning.

Lantbruksredskapen voro klumpiga. Plogarna Lantbruksred-
av trä så när på bill och kniv. Även vändskivan var av trä = ski-
van, som vänder (?). skapen.

Logarna hade icke inkörs(?) , utan säden
infördes genom små gluggar, och inga lätta högafflar fanns utan
stora, klumpiga eller ock tjugor, gjorda av björk, som den växt natur-
ligt.

/
Gödseln pålassades vid utkörningen med gre-
par av trä , skodda med plåt i pinnarnas ändar. Dessa tunga, obe-

kväma grepar omöjliggjorde ett raskt arbete, och på gårdarna fick flickorna stå också i gödselstaden och lassa, men om flickan var klen och hade en sådan oformlig grep, hur mycket lassa hon, tror ni, sade Eriksson. /

/ Hur mycket folket arbetade från om sommaren 5 på morgonen till 8, ja, 10 på kvällen, så blev dagsresultatet litet ändå med sådant redskap och allt arbete för hand. "Men roligt var det på den tiden", sade Eriksson, "och folket var inte så fina då som nu." /

11 //

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

12 1/4

Julottan - bröd till kreaturen.

Änkefru Matilda Jonsson, Rådga, Simonstorps socken i Östergötland uppe på Kolmården, född i samma socken 1849. 7
Hennes man varit torpare och sedan ladugårdsskarl vid Rådga sågs ladugård, berättade

Julottan skulle man ta bröd av julbrödet med sig till julottegudstjänsten, gå sig varm, så man blev svett, och brödet få del av svetten, då det bars i kläderna. Vid hemkomsten från kyrkan skulle det givas åt kreaturen.

Östergötland
Hd. Kammerlind, Lång
En. J. Husby
nyssår 1925

1442

Oppst. J. A. Johansson
J. Pers. 5. Skrivning

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

13 13.

Dymelonsdag - påskkäringar.

Dymelonsdag skulle man skjuta spjället före solnedgången, så inte påskkäringarna skulle kunna komma in den vägen och låsa in kvastar och dylikt, så de icke skulle få tag i det. Påskkäringarna skavde malm av kyrkklockorna.

Vid rengöringen i ladugården dymelonsdag = onsdagen före påsk, så skulle den gödseln läggas tillhopa i en hög på gödselstacken för att kreaturen under sommaren skulle hålla ihop och gå hem och låta sig mjölkas.

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

14 1/4

Julen.

Julafton doppades i grytan.

Till julen bakades så mycket bröd, så det räckte till påsken. En del bönder isynnerhet i Risinge brukade lägga brödet i tröskade sädesbingar, så det höll sig mjukt. I Risinge socken bakades stora, tjocka kakor och lades i sädesbingarna.

Doppa i grytan.

Julbrödet.

Bergsjö

Uppst. S. P. Johansson
1442
Vordörping

Hammarholm d o

Löning h:der

V. Sjöberg s:m

1925

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

15 15.

Bot för sjukdomar hos kreaturen.

Kreatur kunde bli bergtagna på så sätt, att de gick på en viss fläck på ett berg utan att förmå gå dän. Att skjuta över ett sådant bergtaget djur hävde förtrollningen. Bergtagning.

Då fru Jonssons man hade torp i Simontorps socken, där Matilda Jonsson mest vistats i sitt liv, så lejde de en klok gubbe att läsa bort sjukdomar på djur. Vad han läste, fick de ej veta, och så drog han en kniv över ryggen på det sjuka djuret, hon trodde mot sols. Klok gubbe.

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

16 /6.

Rå och snokar i ladugården.

Innan fru Jonssons man blev ladugårdskarl vid Radga sågs ladugård, hörde han omtalas, att rått sa till vid kalvkor, och att den dåvarande ladugårdskarlen gav snokarna = dyngormarna, mjölk, för det skulle vara tursamt i ladugården. Matilda Jonsson och hennes man, Jonsson, hörde dock icke rått säga till eller gav ormarna mjölk, och ladugården ombyggdes för övrigt, då de kom dit.

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

17/71

Skogsrå

hade fru Matilda Jonsson hört omtalas. Det var ett fint fruntimmer framtill men baktill tom. De jägare, som hade kontakt med henne, och hon tyckte om, bläste hon i deras bösspipa på, och därne jägare fick god tur vid jakt. Hon hade hört, att det funnits de, som till och med suttit hemma och skjutet genom fönstret, och en fågel fallit död ned.

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

18 18.

Odins jakt. - Grå damen.

Odins jakt hade hon hört omtalas.

Grå damen i Rådga huvudbyggning likaså,
eller att det hade spökat i herrgårdsbyggningen.

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

19/9

Trollkunniga kuskar.

Matilda Jonsson hade hört om Ridder av fru Grauers (se Saga och Sagen i Bråbygden av A.Nordén), och att det funnits kuskar, som kunnat åkt rakt fram över gärdesgårdar och hinder.

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

20 20.

Gustaf Pettersson, f.d. rättare vid Rådga,
bott där i 40 år, född 1845 i Simonstorps socken, således samma
socken som Rådga ligger i, men tjänat i Skedevi socken och där i
gården Bräntorp. (Skedevi är gränssocken mot Södermanland.)
Pettersson bor ännu vid Rådga och arbetar i trädgården.

Historierna om Ridder.

Pettersson kände till historierna om Ridder.

Det var på sjön Balens is, intill Simonstorps kyrka som Ridder åkte in i tätaste folkhoparna och skrek: "Undan gott folk, mor kommer efter." (Se Saga och Sagen i Bråbygden, sid 167.) (Ridder var ryttare för Radga I 5 = Östgöta andra livgrenadjärregementet, har varit rytteri.)

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

22 22.

Skam.

Skam brukade visa sig för ivriga kortspelare. Satt ett lag och spelade kort, och någon gick ut, så kunde hända den fick se en svart hund med eld, som lyste ur halsen, sit-
ta utanför och se in genom fönstret.

Pettersson själv hade några drängar, som spelade kort på hans kammare, då han bodde i Skedevi socken, som gäster, och en av dem gick ut och fick se en stor, svart hund på vinden. Gick tillbaka och optalade det, och alla blev förskräckta.

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

23 23.

Träbild av en hjort.

Vid Rädga har förr på ett berg invid trädgården och synlig från stora byggningen stått en hjort av trä¹, av plank sade Pettersson, som dock icke kände några sägner om denna bild, som kanhända också endast var en dekoration. - Rädga är ursprungligen byggt och blivit gård av och genom Viking Rödöga².

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

24 24

Rå i ladugården.

Gustav Pettersson hörde omtalas, då han tjänade i Bräntorp, Skedevi socken, norra Östergötland, att i ladugården där var rå. Det sa alltid till ladugårdskarlen, då en ko höll på att kalva, och då denne kom i ladugårdsdörren, så syntes det som ett fruntimmer, klätt i fina kläder, som frasa omkring henne, stå på ladugårdsgången och skynda bort till kon och försvann sedan.

Gustav Pettersson hade en kväll glömt nycklarna till stallet kvar, och samma kväll hade han en drängpojke uppe på sin kammare. Då ropte det: "Gustav." Men endast Pettersson hörde det, icke drängpojken. Båda gick ned till stallet, och enda felet var, att nycklarna satt kvarglömda i dörren.

Spökeri.

Gamla kolare i skogarna i dessa trakter, Kolmårdens skogar, brukade berätta, att om deras mila slog ut på något tokigt sätt, således något var i den, som icke var bra, så ropte på dem en röst, ibland slogs dörren upp till deras kolkoja, och en liten rödklädd person visade sig.

Norr ut från Rådga vid sjön är ett berg, och i det skall folk ha sett en gubbe gå, men denne trollgubbe omtalas icke några bergtagningshistorier om.

Åt samma håll har också eldsken visat sig på en plats, och i dessa trakter, norr om Rådga vid sjön, skall en gång för länge sedan en flicka på väg till kyrkan fått se en kista med silversaker. Flickan kastade psalmboken i kistan, och silvret blev hennes.

Då trollen förgjorde kreaturen.

Då Pettersson var barn, tjänade han vallpojke och vallade får. Han hörde klockan på fåren en dag, då han gick och vallade men kunde ej se dem och tyckte sig höra ljudet än nere i en mosse än uppe på ett hugge (där skogen är borthuggen), men några får såg han ej, och på kvällen tog han hjälp från gården att få reda på dem. Utan resultat.

Morgonen därpå kom fåren hem av sig själva, och hans matmoder antog, att trollen gjort fåren osynliga för Pettersson och de, som hjälpte honom att leta på kvällen. - Trollen gjorde ibland små fuffens, och kunde förmå ett kreatur att gå på en plats, t.ex. ett berg.

Men hjälpte ej något annat mot trollens fuffens med kreaturen, då ringde man i kyrkklockorna, ty då släppte trollen djuren.

Skriv endast på denna sida!

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

2727.

4) / Torparnas dåliga löner.

Vid Rådga förr hade torparna det ytterst
dåligt betalt för sina körslor, men stal ved och virke och sålde
i Norrköping. Får ej offentliggöras men är nog sant. /

*Ostergötland
Hammarbyns församling
V. Husby
Mys. år 1925.*

*Mys. B. A. Johanson
1442 V. Rissgatan 5
Norrköping*

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

28 28.

Spökso.

Folk kunde förr i tiden få sällskap med svin,
som ~~icke~~ var naturliga svin. En flicka i Skedevi fick sällskap
med en so, som hon aldrig höll på att slippa. Då son äntligen för-
svann, så tittade flickan efter den och blev allvarligt sjuk strax
efter. Hon skulle ej sett sig tillbaka.

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

29 29.

Ta mjölk ifrån andras kor.

Häxartade kvinnor kunde ta mjölken från and-
ras kor. Pettersson hade hört, att i Forsentrakten(?) av Ö.Ving-
åkers socken en gumma tog mjölk på något sätt från andras kor
genom någon trolldom. Denna gumma sålde smör, och köparna tyckte,
att hon hade ovanligt mycket smör att sälja för jämnan och tog en
kniv och skar i smöret med extra och utan i samband med att äta
det, då det var som vanligt smör. Nu då det skars i det, syntes
det som blod i det, och gumman, säljerskan, måste bekänna, att
hon trollat sig till mjölk från andras kor. Pettersson hade ock- Mjölkbjärer.
så hört om mjölkbjärer, som en del häxor använt att ta mjölk från
andras kor.

Rå och andra spöken.

I Kila socken där Stavsjö bruk är hade torparna under Stavsjö så starkt rå på sina torp, så man tydligt såg personer utanför fönstren. Nykomna drängar brukade fråga, vad det var för folk, och fick till svar, att inte fästa sig vid det.

Då Pettersson kom till Rådga var det en dräng där, som icke ville åka ensam nattetid till Norrköping, ty i backen till eller ned till Rådga stora byggning såg han möta sig en fin herre med svart hög hatt och lång som ett träd i skogen och gick i riktning mot stora ingången. Men hade drängen någon mer med sig, då syntes ej detta jättespöke.

1442

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

31 311

Seden att blotta huvudet.

Då kyrkklockorna ringde samman, tog folket av sig huvudbonaderna, reste sig då kungliga kungörelser lästes, då konungens namn, t.ex. Vi Oskar, nämndes och höll huvudbonaden i hand i samtal med höga herrar.